

Skolemarxismens kulmination og debatten om faghæftet »Historie 1981«

AF

ANDERS HOLM THOMSEN

»... det borgerlige historiebegreb, som er begrænset til fortidens dimension ...« (OSKAR NEGTE)¹

I efteråret 1971 igangsattes arbejdet med en ny undervisningsvejledning for faget historie i Folkeskolen. Den gamle vejledning, som indgik i Den Blå Betænkning fra 1960, blev især kritiseret for, at den i sit vejledende fagformål og læseplan placerede Danmarks historie som kernestoffet – struktureret kronologisk og med udblik til omverdenen. For hvordan kunne et sådant retningsgivende stofvalg for kommunernes læseplaner fastholdes hen over tærsklen til 1970'erne, når samfundsf forholdene i det mellemliggende årti havde undergået en forvandling, der syntes at gøre en fælles forpligtelse på kulturarven umulig? I hvert fald var toneangivende kredse i undervisningsverdenen tilbøjelige til at stille spørgsmålet op på den måde. Under det igangværende forarbejde til ny skolelov havde læseplansudvalget i et notat fra 1971 fundet behov for at begrunde arbejdet *værdipluralistisk*: »Inddrages den del af skolens virksomhed, der sigter mod den enkeltes udviklingsmuligheder, i en formålsformulering, må dette ske under den begrænsning, at vi lever i et kulturmønster, hvor der er store forskelle i opfattelsen af værdinormer på væsentlige områder«.² Den traditionelle opfattelse af skolefaget betegnedes derfor ofte med udtrykket *objektivistisk*, hvilket principielt dækkede alt fra en løs angivelse af stofområder til en obligatorisk kundskabskanon.

¹ Citeret af DLH-lektor Karsten Schnack i artiklen: »Det samfundsmæssigt eksemplariske princip – den projekt- og problemorienterede undervisning. O. Negt præsenteres«, i: *Noter om Historie og Undervisning*. Særnummer: En levende historie i teori og praksis, red. Harry Haue m.fl., nr. 68, august 1981, s. 61.

² Folkeskolens Læseplansudvalg: Notat om et grundlag for gennemførelse af en reform af de grundlæggende skoleuddannelser, juni 1971, s. 13.

Problemet med objektivismen søgtes omgået ved – scientistisk kunne man sige – at gøre videnskabsfagets metoder og teori til skolefagets hovedanliggende frem for formidling af resultater af videnskabsfagets erkendelse. Denne omorientering passede samtidig fint med den ny elevcentrerede motivationspædagogiks brug af elevernes egen erfaringsverden og spørgsmål som omdrejningspunkt (funktionel undervisning). For historiefaget betød dette, at en egentlig læseplan i 1974 helt forsvandt i Læseplansudvalgets fagudvalgs »udkast« til undervisningsvejledning og erstattedes med et nyt fokus på elevarbejde med kildekritik og fremstillingerens synsvinkler (historiografi).

Denne undervisningsvejledning, *Historie 1974*, forblev dog et udkast, da undervisningsminister Ritt Bjerregaard pludselig i september 1975 egenhændigt lod formulere et nyt og nu bindende fagformål, der gjorde op med *den ny historieundervisning* og med følgende ordlyd videreførte traditionen fra Den Blå Betænkning: *Formålet med undervisningen er, at eleverne erhverver viden om tidligere tiders levevilkår, tankesæt og samfundsforhold, og at de får en oplevelse af sammenhængen mellem fortid og nutid og af de forandringer, der har fundet sted i menneskers udfoldelsesmuligheder.*

Stk. 2. Det skal tilstræbes, at eleverne bliver fortrolige med den tradition, det danske samfunds- og kulturliv bygger på, som forudsætning både for forandring og videreførelse.

Stk. 3. Undervisningen skal medvirke til, at eleverne opøves i at lytte til og læse sammenhængende historiske skildringer og vurdere dem som forklaring på fænomener, de ikke umiddelbart kender fra deres egen erfaringskreds.

Derefter formuleredes – efter overvejende de samme principper, ifølge undervisningsministeriets fagkonsulents fortolkning – en læseplan og undervisningsvejledning, der tilsammen udgjorde faghæftet *Historie 1977*. Dettets løse eksempler på undervisningsforløb var dog i hovedsagen begrænset til 6.-7. klassetrin.³ Undervisningen på 3.-5. klassetrin kunne nemlig indgå i orienteringsfaget, mens det nye obligatoriske fag samtidsorientering erstattede historie på 8.-9. klassetrin – begge dele i pagt med tidens krav om *samfundsrelevans*. Fagformålet forblev derefter bindende for ikke mindre end tre nye historie-læseplaner i perioden helt frem til 1994.

Ritt Bjerregaards indgreb i læseplansarbejdet var officielt begrundet i et ønske om at gøre historieundervisningen mere jordnær og mindre teoretisk-abstrakt for børn og lærere. Også på Danmarks Lærerhøjskole (DLH) herskede en utilfredshed med udkastet fra 1974. Toneangiven-

³ Svend Arne Jensen: »Historiske kundskaber«, i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 1, 1978, s. 15-20.

de fagdidaktikere mente, at udkastet fra 1974 blot havde erstattet Den Blå Betænkningens fremstillingsobjektivisme med kildeobjektivisme, mens det man trængte til, var en undervisning baseret på egentlige teoretiske overvejelser vedrørende historiesyn. Et sted imellem disse to positioner befandt Dansk Historielærerforening (DH) sig, eftersom foreningen holdningsmæssigt nok hældede mod de teoretiske tendenser på Lærerhøjskolen, men samtidig havde et rent praktisk hensyn at tage til de lærere, der kunne have gavn af en konkret læseplan at støtte sig til i hverdagen. I sidste instans blev det sidstnævnte pragmatiske forhold afgørende for foreningens deltagelse i den offentlige debat og var formentlig stærkt medvirkende til ministerens endelige beslutning om indgreb.

Problemstilling

Dette snørklede forløb, der danner baggrund for nærværende studie, er bl.a. behandlet i en længere artikel af lektor ved Danmarks Lærerhøjskole Vagn Oluf Nielsen (nu DPU). Det er tanken at tage tråden op ved at undersøge læseplansdebatten 1978-1981, der især tog til, da det i 1979 blev besluttet at gøre historie obligatorisk – ikke mindst efter et forslag fra Venstres uddannelsespolitiske ordfører Bertel Haarder og oprindelig motiveret med hans ønske om at 'bytte om' på histories og samtidsorienterings status på 8.-9. klassetrin. Ironisk nok blev debattens konkrete slutprodukt, faghæftet *Historie 1981*, allerede i 1982 afvist som grundlag for undervisningen af den nye minister: Bertel Haarder.

Behovet for en videre undersøgelse trænger sig på, eftersom Vagn Oluf Nielsen i sin artikel ser *Historie 1977* som en 'parentes' eller en ekskurs fra de udviklingstendenser, der var undervejs i perioden.⁴ Her tænker han især på DLH-lektor Sven Sødring Jensen: »I hvert fald Sødring havde på et tidligt tidspunkt arbejdet med historiesyn som et ideologisk begreb, men tanken slog ikke igennem, dels fordi Sødring anså det for urealistisk at få det godtaget af arbejdsgruppen, og dels fordi den teoretiske afklaringsproces var for kortvarig. Man måtte standse ved synsvinkelbegrebet uden at angive, hvilken sammenhæng der kunne være mellem en synsvinkel eller en synsvinkelkombination og en bestemt værdiforestilling eller et bestemt historiesyn. (...) Men det sidste skridt mod et bevidst ideologiseret arbejde med historiesyn blev ikke taget«. ⁵

⁴ Vagn Oluf Nielsen: »Da faghæftet for historie blev til«, i: *Historie og undervisning. Festskrift til Kjeld Winding*, red. Helge Gamrath m.fl., Kbh. 1981, s. 86.

⁵ Vagn Oluf Nielsen: »Da faghæftet for historie blev til«, s. 127.

Spørgsmålene melder sig: *Hvorledes forholdt Sødring og andre toneangivende debattører, herunder ikke mindst Vagn Oluf Nielsen, sig egentlig til historiesynstilgangen i fasen forud for læseplansarbejdets start i efteråret 1979? Hvorledes blev deres synspunkter repræsenteret i læseplansarbejdet og dernæst præsenteret i høringsfasen efter arbejdets afslutning i december 1980? Og var der en forskel mellem præsentationen i faginternt og i offentligt regi i perioden 1980-81?*

Disse tre spørgsmål og tre tilknyttede debatfaser skal nedenfor belyses kronologisk, således at fremstillingen indledes med en ajourført behandling af Sødrings standpunkt efter nederlaget med *Historie 1977*. Det sker på grundlag af hans historiedidaktiske værk *Historieundervisningsteori* fra april 1978.⁶ Derpå følger afsnit om hans og andre toneangivende debattørers bidrag til den offentlige og faginterne debat *frem til* tidspunktet omkring læseplansudvalgets nedsættelse i efteråret 1979. Denne offentlige debat blev af DH-formand Ole Sørensen betegnet som den »hidtil mest omfattende debat« og var set i bakspejlet også skelsættende, eftersom flere af de senere læseplansudvalgsmedlemmer – dog ganske uforvarende – her gjorde opmærksom på sig selv og deres grundholdning til faget.⁷ Vagn Oluf Nielsens positionering helliges derefter særlig opmærksomhed, både med hensyn til intern og ekstern debat, eftersom han almindeligvis anerkendes som læseplansudvalgets hovedteoretiker. Som eksemplificering inddrages hans skolebog *Hvad bestemmer historiens gang? Den materialistiske historieopfattelse* (1979). Første fase afsluttes med en behandling af, hvordan Ritt Bjerregaards og undervisningsministeriets U90-rapport (*U90 Samlet uddannelsesplanlægning frem til 90'erne*, maj 1978) influerede tidens historieundervisningsdebat, som den fra 1979 kom til udtryk i publicerede debatindlæg fra en række historielærerforeningskonferencer om emnet – afholdt i perioden 1978-1980.

De næste to faser behandles med fokus på den faglige debat om *selve* læseplansarbejdet, primært på grundlag af Dansk Historielærerforenings medlemsblad *Historie og Samtidsorientering* (HS) – og for sidste fases vedkommende på grundlag af den afsluttende avisdebat. Denne indledtes med anmeldelsen af læseplanen i Land og Folk 29.4. 1981, dvs. allerede dagen efter, at den var offentliggjort, og kulminerede i Jyllands-Posten i august-september. Bertel Haarder bragte debatten til

⁶ I historielærerforeningsregi har Vagn Oluf Nielsen for nylig nærmere tidsfæstet historiesynsbegrebets gennembrud: Det var i forbindelse med et kursus om emnet i april 1977, jf. Vagn Oluf Nielsen: »Historiebevidsthed som historiesyn«, i: *Noter (Historielærerforeningen for Gymnasiet og HF)*, nr. 152, 2002, s. 21.

⁷ Ole Sørensen: »Historie i folkeskolen. Ny vejledende læseplan og undervisningsvejledning«, *Noter om historie og undervisning*, nr. 69, sept. 1981, s.32.

definitiv afslutning i november 1982, da han som ny undervisningsminister som noget ganske uhørt straks tog initiativ til et politisk motiveret indgreb med nedsættelsen af et nyt læseplansudvalg med seminarielektor Verner Bruhn som formand. Bruhn havde vel at mærke kvalificeret sig i kraft af sin deltagelse i debatten som en hovedkritiker af det gamle faghæfte.

For en god ordens skyld skal det indledningsvis nævnes, at læseplansudvalget (med ansvar for *Historie 1981*) blev nedsat af og under Uddannelsesrådet for Grundskolen og ligesom dette overordnede organ havde repræsentanter fra de store interesseorganisationer i sin medlemskreds, som det var almindeligt på den tid. Konsulenterne Henning Tjørnehøj og John Skonberg sad der for henholdsvis LO og DA. Dertil kom, at også Skole og Samfund og elevorganisationen LOE fik hver en repræsentant. Læseplansudvalgets havde som inderkreds en arbejdsgruppe – kaldet 4-banden – bestående af en DLH-repræsentant, lektor Vagn Oluf Nielsen, Danmarks Lærerforenings to repræsentanter Svend Erik Haase og Ole Sørensen, samt sekretær, fagkonsulent Svend Arne Jensen. Udvalgsformand var skoledirektør Hans Jensen, der dog ikke selv var medlem af arbejdsgruppen. Desuden var skoleinspektør Bjarne Albæk Jensen udpeget som repræsentant for rådet.

Bemærkninger til Historie 1981 – vedrørende debatten om marxisme og præsentisme

Endelig skal der gøres et par bemærkninger om fortolkningen af det senere så omstridte indhold af *Historie 1981*. Uden at foregribe konklusionerne bør det præciseres, at ingen i udgangspunktet påstod, at der var tale om et marxistisk faghæfte i den forstand, at en sådan tendens var helt tydeliggjort i et for denne ideologi karakteristisk begrebsapparat. Kritikken gik snarere på, *hvad der stod mellem linjerne*. Dermed blev den mulige fortolkningsramme, der blev opbygget under debatten om faghæftet, sådan set mere eller i hvert ligeså interessant som faghæftet i sig selv.

Mulige kritikpunkter var, at når der kun opereredes med to historiesyn, skyldtes det måske en udtalt særlig anerkendelse af den i tiden så populære marxistiske tilgang, eftersom dennes særkende netop var en sådan dikotomi. Symptomatisk var, at der i læseplanen – faghæftets mest tungtvejende afsnit – sondredes mellem enten at bygge på 'store personligheder' eller på 'materielle og produktionsmæssige betingelser'. I nær tilknytning til antagelsen om modsat rettede historiesyn kunne det synes ekstra suspekt, at hæftets stofvalgskriterium hele vejen fra tredje

til niende klassetrin var en belysning af 'samfundstyper'. Var dette ikke blot et andet ord for marxismens 'produktionsmåder'? Ydermere var det betænkeligt, når det for undervisningen af de mere modne aldersgrupper på 6.-9. klassetrin betonedes, at hovedfokus her var på »overgangen fra en samfundstype til en anden«. Endelig kunne man hæfte sig ved, at det kontroversielle begreb 'historiesyn' intetsteds blev defineret – og påfaldende nok også var fraværende i begrebs- og ordforklaringen i bilag II.⁸

Som medlem af læseplansudvalgets inderkreds, dvs. arbejdsgruppen, afviste Vagn Oluf Nielsen blankt sådanne anklager, mens Bertel Haarder i en avis-kronik umiddelbart efter sin udnævnelse til undervisningsminister i Schlüters borgerlige Firkløvere-regering retfærdiggjorde indgrebet netop med henvisning til sådanne spørgsmålstejn.⁹ Men striden havde også principielle perspektiver, der rakte ud over *Historie 1981*, da den klare opfattelse heri af historieskolefaget som præsentistisk affødte voldsomme reaktioner – bl.a. fra Haarder. Siden i hvert fald 1970'ernes begyndelse havde den opfattelse vundet frem på DLH, at faget »kun er interessant og værdifuldt, når det kan belære os om vor egen situation og eventuelt om vore fremtidsmuligheder ...«, og »... at historie er nutidens tanke ført tilbage på fortiden...«¹⁰ Over for en sådan aktualisering indvendte Haarder, at han i det hele taget var imod at gøre skolefaget historie til samtidsorientering eller samfundsfag, da det let ville medføre døgnfluedagsordener og muliggøre en politisering af undervisningen. Skolefaget var i stedet et kulturfag, der gennem formidling af viden skulle gøre eleverne fortrolige med fortidens tilskikkelser – som grundlag for tilhørsforhold og samfundssind.

Om debatten erindrede Haarder sig for ganske nylig: »Før jeg blev minister første gang, var jeg i stor polemik med historikeren Vagn Oluf Nielsen, som mente, at historien var beskrivelsen af, hvordan forskellige samfundstyper har afløst hinanden, dvs. samfundsfag med tidsperspektiv. Det er efter min opfattelse en forarmelse af historie-faget.«¹¹

⁸ Undervisningsministeriet: Undervisningsvejledning for folkeskolen, 1, *Historie*, 1981, s. 41-45.

⁹ Bertel Haarder: »Frisind er ikke en åben ladeport«, Politikens kronik d. 30. november 1982.

¹⁰ Vagn Oluf Nielsen: »Da faghæftet for historie blev til«, s. 91.

¹¹ Lisbeth Wissing: »Hvad udad tabes ...« (Interview med undervisningsminister Bertel Haarder), *Gymnasieskolen* nr. 7 2005, s. 6. Jeg er meget taknemlig for, at Bertel Haarder afsatte tid i påskeferien til en inspirerende eftermiddagsamtale – og ligeledes for professor Bent Jensens gode råd og ideer.

Historieundervisningsteori (1978): en marxistisk historiedidaktik

Sven Sødring Jensens bog *Historieundervisningsteori* kan ses som et afgørende opgør med den ny historieundervisning, idet den erstattede den indtil da eneste foreliggende danske historiedidaktik, nemlig Søren Mørchs og Vagn Skovgaard-Petersens (red.) *Historieundervisning* fra 1970, der typisk for sin tid havde et scientistisk omdrejningspunkt i kildekritik og historieteori.¹² Endvidere kan Sødring Jensens bog læses som et forsinket indlæg i debatten om læseplansarbejdet 1971-77, herunder om undervisningsvejledningen fra 1977, der hen mod bogens færdiggørelse forelå til høring. Og endelig formulerede han her – ud fra en ny-marxistisk position og under tidstypisk inspiration fra den vesttyske sociolog og pædagog Oskar Negt – sin egen alternative historieundervisningsteori, hvormed han søgte at forbinde principper om samfundsrelevans og elevcentrering. I bogens indledning figurerede en eksplisit anerkendelse af de fagdidaktiske landvindinger i 'de socialistiske lande'.¹³

Med afsæt i en kritik af læseplanstænkning fra perioden 1960-1977 slog Sødring til lyd for en *kritisk-konstruktiv historieundervisning*. Denne nye teori var en syntese af elementer fra fire hovedstrømninger, han identificerede i begyndelsen af bogen. Relevante fokuseringer på fire aspekter: stof, elev, metode og samfund, kunne udlæses af henholdsvis objektivismen, funktionalismen, den metodiske (scientistiske) og endelig den klassiske tradition, sigtende på tilhørsforhold og samfundssind,¹⁴ noget som ifølge Sødring også kunne findes i *Historie 1977*'s fagformål og læseplan. Han forestillede sig som alternativ en forening af »material« (stofcentreret) og »formal« (elevcentreret/personlighedsdannende) undervisningstradition. Gennem elevens eget produktrettede arbejde¹⁵ med kilder og historiografi og på grundlag af den historiske materialisme kunne der gives perspektiv til socialistiske samfundsforandringer. For: »*Historie er menneskers forsøg på at ændre samfundsudviklingen ved udfoldelse af historisk-utopisk materialisme og kollektiv handling.*«¹⁶

¹² Sven Sødring Jensens opfattelse af den historieteoretiske baggrund for bogen er opridset i artiklen: Sven Sødring Jensen og Henrik Skovgaard Nielsen: »Historiedidaktisk forskning i Danmark«, i: *Historiedidaktik i Norden*, red. M. Angvik m.fl., Bergen 1983, s.16-26. Kollegaen og nu DPU-lektor Bernard Eric Jensen har betegnet Sødring som »dansk historiedidaktiks ubestridte førstemand i 70'erne og 80'erne« i sin artikel »Historie i og uden for skolen. Fordrer temaet et historiedidaktisk paradigmeskift?«, i: *Historiedidaktik i Norden* nr. 4, red. S. Ahonen m.fl., Kalmar 1990, s. 141.

¹³ Sven Sødring Jensen: *Historieundervisningsteori*, Kbh. 1978, s. 10.

¹⁴ Sven Sødring Jensen: *Historieundervisningsteori*, s.106

¹⁵ Sven Sødring Jensen: *Historieundervisningsteori*, s.171. Udtrykket 'produktiv undervisning' bruges tilsyneladende som betegnelse for det samme i hans artikel »Historieundervisning i skolen«, i: *Pædagogik* 1975, nr. 4, s. 29.

¹⁶ Sven Sødring Jensen: *Historieundervisningsteori*, s. 167.

Sødring fastholdt dog elevcentrering som afgørende for det revolutionære perspektiv i sin historieundervisningsteori. Som for Rousseau var det væsentligt for Sødring, at barnet forblev ubesmittet af det omgivende (borgerlige) samfund.¹⁷ Frigjorte fra forældres og det borgerlige samfunds bindinger skulle eleverne gennem undervisningen ledes til at stille »... formulerede krav til socialisationsagerterne – skole, fritidsmuligheder, familie – og erfaringerne kan gå videre og anvendes af andre elever.«¹⁸ Dette indebar videre: »For at kunne opøve elevernes formuleringsfærdigheder etc., og for at kunne medvirke til nedbrydelsen af skellet privat/offentlig, må undervisningen derfor stille materiale til rådighed for eleverne og hjælpe dem til at fungere i overensstemmelse med deres specifikke egenskaber som børn.«¹⁹ På dette grundlag skulle en revolutionær historiebevidstgørelse af børnene muliggøre et opgør med diverse konventioner og samfundsinstitutioner, der udgjorde en væsentlig del af det borgerlig samfunds ideologiske overbygning.²⁰ Dermed havde Sødring også stillet sig i opposition til en traditionel accept af nedsivning af videnskabsfagets forskningsresultater som ramme for undervisningsfagets indhold.

Sødrings særkende: elevens revolutionære historiebevidsthed om fremtidsutopi

Med frigørelse af børnene som første trin skulle endemålet for historieundervisningen være en afdækning af samfundsudviklingens lovmæssigheder, der kunne anvendes som guide i deres liv som systemomvælttere: »En konstruktiv undervisning vil have til opgave at opbygge kategorierne fortid og fremtid, dvs. sætte samfundet ind i dets udvikling fra fortiden ind i fremtiden, således som den kan begribes og planlægges i nutiden.«²¹ Eller med andre ord: »Men som relationen historie-realitet-utopi eller fortid-nutid-fremtid kan 'samfundsudvikling' eller 'historie' ikke reduceres til begrebet fag – hverken på indholds- eller praksis-siden. (...) Det drejer sig derimod om at gøre skolen historierelevant, så at den kan fungere i samfundets udvikling. Hermed er kategorien historie løftet op over organisationsformen fag, og historiseringen er ikke et anliggende, som alene varetages af fagdidaktikken, historikerne og historielærerne.«²²

¹⁷ Sven Sødring Jensen: *Historieundervisningsteori*, s.162-63.

¹⁸ Sven Sødring Jensen: *Historieundervisningsteori*, s. 166.

¹⁹ Sven Sødring Jensen: *Historieundervisningsteori*, s. 164.

²⁰ Sven Sødring Jensen: *Historieundervisningsteori*, 1978, s.159

²¹ Sven Sødring Jensen: *Historieundervisningsteori*, s. 152.

²² Sven Sødring Jensen: *Historieundervisningsteori*, s. 158.

Alt dette til trods var Sødring med bogen fortsat og foreløbig indstillet på et kompromis. For som han skrev, delvis med brug af formuleringer fra tidligere artikler, så tog eksempelvis faghæftet *Historie 1974* med pluralistiske ansatser trods alt stilling *for* konflikten, dvs. anerkendte, at enhver tilgang til faget er værdibunden. Ministerindgrebet med fagformålsbekendtgørelsen af 1975 indebar derimod »en tilbagevenden til et objektivistisk/klassisk indhold. (...) den klareste borgerlige indoktrinering siden Styhr.«²³ Derefter skærpedes retorikken yderligere, da Sødring tilføjede, stærkt kritisk overfor pluralismen: »Den udtrykker en falsk lighed ved at foregive, at blot forskellige befolkningsgruppers opfattelser er repræsenteret, er ligheden etableret.«²⁴

For Sødring var sandheden partisk, og den historiske materialisme med dens lovmæssigheder var den eneste sande videnskab. Derfor levedes der i længden ikke plads til pluralisme, hvis DLH-lektoren fik magt, som han havde agt. Han ville i stedet »vende pluralismen på hovedet«,²⁵ hvad dette så end konkret ville sige inden for Sødrings historisk-utopiske materialistiske forståelsesramme. I bogen fremgår det dog, som beskrevet, at han ideelt gerne så, at marxismen indtog den enerådende plads i historieundervisningen – akkurat som den klassiske (dvs.: borgerligt-nationale) opfattelse efter hans opfattelse havde haft det ved århundredeskiftet. Midlertidigt kunne pluralismen dog bruges som redskab – til at undergrave sig selv.

Hvorvidt han her ideelt set på sigt ønskede at gå et skridt længere end DLH-kollegaen Vagn Oluf Nielsen, der omtrent samtidig var en hovedskikkelse i historieundervisningsdebatten – og som var en erklæret tilhænger af 'ideologiseret' historieundervisning – er imidlertid uklart. Udelukkede Sødring med sin version af den dialektisk-materialistiske videnskabelighed en trods alt mere moderat pluralistisk inddragelse af andre historiesyn/ideologier? Dette spørgsmål skal belyses nærmere, når Vagn Oluf Niensens sideløbende arbejde i perioden behandles i det følgende.

DH-formand Ole Sørensen mente i hvert fald, at Sødrings kritisk-konstruktive historieundervisning i dens mest konsekvente form kunne komme i konflikt med intentionen om at tage udgangspunkt i eleven, da den fordrer, at nogen (læreren?) tilrettelægger undervisningen med et sådant videnskabeligt perspektiv, som barnet næppe a priori kan forventes at besidde. Dette var noget Ole Sørensen i sin anmeldelse af bogen i Danmarks Lærerforenings medlemsblad *Folkeskolen* også beklag-

²³ Sven Sødring Jensen: *Historieundervisningsteori*, s. 143.

²⁴ Sven Sødring Jensen: *Historieundervisningsteori*, s. 144.

²⁵ Sven Sødring Jensen: *Historieundervisningsteori*, s. 148.

gede med baggrund i indoktrineringsdebatten, der dog havde kulmineret på det tidspunkt: »For mig at se indebærer den en lige så stor risiko for en ensidig, indoktrinerende historieundervisning som den mest nationale af den klassiske historieundervisning.« Samtidig fremhævede han advarende, at Sødring i bogen ønskede: »at læreren står frem som en politisk person«. ²⁶ I den sammenhæng var det med andre ord så som så med den funktionelle elevcentrering.

Den store avisdebat – efteråret 1978

Den store avisdebat i efteråret 1978 blev skudt i gang med DLH-avisens sidelange multi-interview med Venstres uddannelsesordfører Bertel Haarder og Lærerhøjskolens Sven Sødring Jensen og Niels Holdgaard Sørensen, der blev præsenteret som undervisere i henholdsvis historie og samtidsorientering. Bertel Haarder indledte naturligt interviewsidens første del som den, der havde sat dagsordenen med Venstres forslag om at 'bytte om' på samtidsorientering og historie på 8.-9. klassestrin. Det motiverede Haarder med, at historiefaget, som han forstod det, netop ikke som folkeskolens elevcentrede samtidsorienteringsfag skulle tage udgangspunkt i det, eleverne kender i forvejen. Han betragtede »(...) historie som et betydeligt vigtigere fag, fordi det udvider elevernes horisont (...).« ²⁷ Undervisningens indhold burde være 'folkets historie', som han havde oplevet det på Gråsten Folke- og Realskole.

Sven Sødring Jensen var til gengæld også selvskrevet som opponenter mod Haarder som den, der i den forudgående periode havde markeret sig som den argeste modstander af Ritt Bjerregaards fagformåls ord om »at eleverne bliver fortrolige med den tradition, det danske samfunds- og kulturliv bygger på« og den efterfølgende konkretisering i en læseplan med centrale formuleringer som »tilhørsforhold« og »en fælles begrebsverden og et fælles sprog«. Han gentog derfor, at man dermed »udformede historie-undervisningen sådan, at det var vanskeligt at give en undervisning, som sætter eleverne i stand til andet end at forholde sig passivt accepterende til samfundet«. ²⁸ Nu som dengang så han deri-

²⁶ Ole Sørensen: »Kritisk analyse af historieundervisningen«, i: *Folkeskolen* 1978, s. 1768-1769. Indoktrineringsdebatten kulminerede med disse to artikler: Ove Sundberg: »Undervisningsdirektøren appellerer til forældrene: Beskyt skolerne mod marxistisk tyranni«, *Berlingske Tidende* d. 13. oktober 1974; Asger Baunsbak-Jensen: »Indoktrinerings i Folkeskolen?«, i: *Uddannelse*, undervisningsministeriets tidsskrift, nr. 9 1974.

²⁷ »Faget historie skal styrkes« (interview med Bertel Haarder), *DLH avisen* 1. september 1978, s. 3.

²⁸ »Et fag der gør elever passive« (interview med Sven Sødring Jensen og Niels Holdgaard Sørensen), *DLH avisen* 1. september 1978, s. 3.

mod samtidsorientering som »et potentielt kritisk fag«. Sødring forsømte dog ved denne lejlighed at konfrontere sit klassekampsstandpunkt med Haarders ønske om »folkets historie«, selvom han problematiserede dette.

I stedet blev det LO-konsulent Henning Tjørnehøj, der foreholdt Haarder sådanne argumenter i en debat, der principielt mindede om fagformåls-debatten om 'den danske tradition' fra året før i DH's medlemsblad.²⁹ Forvirrende nok var det nu en socialdemokrat, der indirekte undsagde denne formulering i fagformålet. Haarder blev konfronteret med de indledende sætninger til det første kapitel i *Det kommunistiske Manifest* med ordene »Alle hidtidige samfunds historie er en klassekampens historie (...)«. ³⁰ Samtidig gjorde Tjørnehøj partiet Venstre ansvarlig for barsk klassepolitisk kurs over for arbejderbevægelsen i dennes første år. For Tjørnehøj var det folkelige fællesskab tilsyneladende en illusion. Han så hellere historiens aktører inddelt i undertrykte og undertrykkere.

Over for sådanne angreb uddybede Bertel Haarder sit syn på historieundervisningens hovedemne som værende »folkets historie«. Det skete i et par kronikker, først i Jyllands-Posten som direkte svar på Tjørnehøjs angreb. Her måtte han afvise, at det var hans hensigt, at historiefaget skulle tilsløre konflikter og modsætninger i samfundet ved »kun at tage de 'positive' ting med«. ³¹ Han mente derimod, at grundlag for 'solidaritet' var den fælles kultur, som historien var en så væsentlig del af: »Vi taler så meget om gruppe-tilhør, klasse-tilhør og solidaritet med dem, der er i samme situation som os selv. Men vi har forsømt forbindelserne mellem grupperne, mellem klasserne, mellem de gamle og de unge, forbindelsen *bagud*.«

Samtidig langede Haarder ud efter den ny metodefikserede historieundervisning, der begik en tilsvarende fejl ved blot i stedet for konflikten at gøre dyrkelsen af erkendelsens relativitet til historieundervisningens hovedgenstand: »Heroverfor står det historiesyn, som er fremherskende i Danmark, hvorefter historieskrivningen skal søge sandheden om, hvordan det hele er gået for sig, med vægt på de ting, der mest afgørende har bragt os til det punkt, hvor vi er. Der foretages en udvælgelse det er klart. Og her kan kriterierne diskuteres«. Han advarede tilige mod at uddrage en lære om fremtiden, for: »Historien skal hverken

²⁹ I året 1977 var der mindre debatindlæg om fagformålet og 'den danske tradition' ved Lars Haastrup og Sven Sødring Jensen i *Historie og Samtidsorientering* nr. 1, ved Niels Finn Christiansen og Lars Haastrup i nr. 2 og ved Gerhardt Eriksen i nr. 3.

³⁰ Henning Tjørnehøj: »Hvilken Historie – Folkets?«, Jyllands-Posten 19. oktober 1978.

³¹ Bertel Haarder: »Historien er os selv«, Jyllands-Posten 25. oktober 1978.

efterlignes eller holdes op som et skræmmebillede. Historien skal *fortsættes*. Det vigtigste ved historien er ikke, at visse ting gentager sig. Det afgørende er det såkaldt 'unikke', det enkeltstående, det at historien netop *ikke* gentager sig i forudsigelige baner, men at den som alt menneskeligt fortsætter og vokser, aflejring på aflejring.«

Med brod mod elev-centreret undervisning som et tidens tegn, der gjorde historie til et samfundsfag, bemærkede han: »Tanken er måske fremmed for en tid, der længe har foragtet alderdommen og de gamle og dyrket ungdommen og det forudsætningsløse. I en sådan tid bliver historien en klods om benet.« I en efterfølgende kronik i Berlingske i januar 1979 gentog han flere af disse synspunkter, men antydede nu også, at flere af de af ham kritiserede tendenser inden for den herskende historiedidaktik var blevet styrket med U 90: »(...) der erklærer at ville frigøre børnene fra bl.a. deres forældres traditionelle og tidsvarende forestillinger«. ³² Det, Haarder her havde i tankerne, var sandsynligvis U90-rapportens nøglebegreb 'de fire liv', dvs. familie-, fritids-, arbejds- og samfundsliv – og måske ikke mindst i den sammenhæng de omdiskuterede ord: »Vi mener, at uddannelse må bygge på den erkendelse, at der sker en udvikling, som nødvendiggør, at børn og unge frigøres fra en række traditionelle forestillinger, som bl.a. også findes hos forældrene«. ³³

At Bertel Haarder stod over for nogle af tidens fremherskende strømninger inden for det historieundervisningsteoretiske miljø, bekræftes af flere af de øvrige debatindlæg. DLH-lektor Vagn Oluf Nielsen skrev således en kronik til støtte for Tjørnehøj i den samme JP-debat: »Jeg er ganske langt enig med Henning Tjørnehøj i hans betragtninger og bekymringer«. ³⁴ Derimod var han ikke enig med Tjørnehøj (og sin DLH-kollega Sødring) i konklusionen, at god historieundervisning inden for de givne rammer var umulig. Løsningen var den mulighed for at arbejde med forskellige *historiesyn* som faghæftet *Historie 1977* frembød, idet det i læseplanen for undervisningen på 6.-7.klassetrin hed: »Eleverne skal ved behandlingen af enkelte emner møde divergerende fremstillinger (...)«. Eller med andre ord: »Lærerne har altså et ganske godt grundlag for en argumentation for en progressiv historieundervisning, hvis de vil en sådan«. Dette mente han, at mange ville, for: »Det er mit indtryk, at de danske seminarier i de sidste små ti år har sendt flere fagligt kvalificerede og politisk bevidste historielærere ud i folkeskolen, end tilfældet nogensinde har været.«

³² Bertel Haarder: »Derfor skal historien styrkes«, Berlingske Tidende 17. januar 1979.

³³ U 90, Undervisningsministeriet 1978, bd. 1, s. 124.

DH-næstformand Johan Klinge Sørensen syntes som seminarielærer at kunne bekræfte noget sådant og gjorde sig til talsmand for brug af et historiesyn, hvor fortid, nutid og fremtid sammenkoblede, under den sigende kronikoverskrift: »Skal drømme om fremtiden have en chance, må vi kende vor fortid«. ³⁵ Med blik på det senere læseplansarbejde, der førte til faghæftet *Historie 1981*, skal det bemærkes, at begge Haarders modstandere, Tjørnehøj og Vagn Oluf Nielsen, i den kommende tid fik en plads i læseplansudvalget, sidstnævnte endda som toneangivende DLH-ekspert i arbejdsgruppen (4-banden). Her sad også DH's formand Ole Sørensen, der refererede til DH-baggrundsgrupper. Johan Klinge Sørensen var formand for den baggrundsgruppe, der dækkede historieundervisning på 6.-9.klassetrin. Fra begyndelsen af det nye år figurerede de alle med HS-artikler eller DH-foredrag eller lignende om behov for revision eller endog afløsning af *Historie 1977* med noget nyt.

DH-foreningsdebatten frem til generalforsamlingen 1979

Efter årsskiftet 1978/79 fik avisdebatten stor afsmittende virkning på debatten i DH-regi, som denne afspejlede sig i medlemsbladet *Historie og Samtidsorientering*. I lederen i årets første nummer opholdt man sig ved Haarders og Tjørnehøjs debatindlæg som debattens to modpoler. Modsætningen blev belyst ved at sætte centrale citater fra de to avisdebattører op over for hinanden. Haarder blev citeret således: »Historieundervisningen kan give tilværelsen dimensioner og styrke vor selvstændighed over for samtidens modestrømninger og fløktendenser ved at skabe bevidsthed om den arv, de skuldre vi står på«. Heroverfor bragtes følgende fra Tjørnehøjs indlæg: »Historieundervisningen skal fortælle børnene om folkets historie, dvs. om dets undertrykkelse og udbytning«. ³⁶ Men man hæftede sig også ved, at Vagn Oluf Nielsen som undervisningsfagets hovedrepræsentant i debatten tilførte Tjørnehøjs position en pædagogisk teoretisk dimension, idet han havde gjort sig overvejelser over, hvordan hans *historiesyn* kunne gøre faget samfundsrelevant for eleven. ³⁷ Det var første gang DH så bastant gjorde sig til fortæller for eksplicit brug af historiesyn, selvom foreningen i forvejen havde fremhævet læseplanens ord om arbejde med divergerende fremstillinger som noget positivt. ³⁸

³⁴ Vagn Oluf Nielsen: »Historiens fremtid i skolen«. Jyllands-Posten 31. oktober 1978.

³⁵ Johan Klinge Sørensen: »Skal drømme om fremtiden have en chance, må vi kende vor fortid«, Aktuelt 3. november 1978.

³⁶ »Obligatorisk historie i 8. og 9.klasse«, i: *Historie og Samtidsorientering* (leder), nr. 1, februar 1979, s. 2.

³⁷ »Obligatorisk historie i 8. og 9.klasse«, s. 3.

Derimod ønskede man øjensynlig endnu ikke at tage stilling til, hvilke konsekvenser denne banebrydende afklaring skulle have for DH's stillingtagen til det eksisterende faghæfte. Foreløbig nøjedes man med at konkludere, at både Haarders og Tjørnehøjs position kunne rummes inden for det eksisterende fagformål – med dets vægt både på 'tradition', 'forandring' og 'videreførelse'. Endvidere var det en mulighed blot at udstrække den vejledende læseplan til nu også at gælde 8.-9. klassetrin.³⁹

En nærmere indholdsdiskussion blev først taget på foreningens konference om den obligatoriske historieundervisning på 8.-9. klassetrin på Klarskovgård 8.-10. marts 1979. Et kuriosum, men dog et signal om tendensen var det, da Sødring i mellemtiden optrådte i medlemsbladets spalter med en gennemgang af hovedopgaver fra cand.pæd.-studiet med særlig fokus på begrebet 'politisk dannelse' og 'den skjulte læseplan'. Som tidstypisk bemærker man hans fremhævelse af Torben Andersens opgave med titlen *En drøftelse af den socialistiske historielærers betingelser i folkeskolen i dag*.⁴⁰ Historiesyn indgik som et problematisk led i Torben Andersens overvejelser over den socialistiske lærers arbejdsbetingelser: »Ligeledes er det et problem, at der til historie findes meget lidt materiale, der arbejder ud fra en materialistisk historieopfattelse. Der vil dog være muligheder i en fordanskning af det østtyske historie-bogssystem«. ⁴¹ Karakteristisk blev folkeskolelærer fra Albertslund Torben Andersen netop på denne tid indvalgt i DH's da 8 personer store bestyrelse på generalforsamlingen i 1978 og fik tilmed kursusvirksomhed som ansvarsområde.

Af martskonferencens referat fremgik, at det særlig var Erhard Jacobsens indlæg om de røde lærere, der blev diskussionens hovedemne.⁴² Til gengæld fik Tjørnehøj og Vagn Oluf Nielsen i de efterfølgende numre trykt deres indlæg i ombearbejdet form. Tjørnehøj bemærkede her, at hans indbydelse formentlig skyldtes forrige års JP-indlæg, men stillede derefter skarpt på fagformålets passage »fortrolige med den tradition, det danske samfunds- og kulturliv bygger på«, som han stadig

³⁸ Beretning for 1976/77 (Generalforsamlingen 1977), i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 3, 1977, s. 138.

³⁹ »Obligatorisk historie i 8. og 9. klasse«, s. 3-4.

⁴⁰ Sven Sødring Jensen: »Faglig Pædagogiske Opgaver«, i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 1, 1979, s. 71.

⁴¹ Torben Andersen: »En drøftelse af den socialistiske historielærers betingelser i folkeskolen i dag«, Danmarks Lærerhøjskoles Bibliotek 1977 (= Danmarks Pædagogiske Bibliotek), s. 48.

⁴² Heino Døyggaard: »Dansk historielærerforenings konference om den obligatoriske historieundervisning i 8.-9. klasse på Klarskovgård 8.-10. marts 1979«, i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 2, 1979, s. 114-120.

anså for uforenelig med en undervisning baseret på forskellige historiesyn: »Det er en meget farlig formulering, der kan lægge op til et konserverende – for ikke at sige konservativt – historiesyn«. ⁴³ I stedet plæderede han for, at man inddrog *to historiesyn*, et idealistisk og et materialistisk. ⁴⁴

Selvom redaktør og seminarieadjunkt Per Kühlmanns indlæg i samme nummer var et genoptryk af en artikel bragt i *Kaleidoskop* i efteråret 1978, er det nærliggende at læse den som en replik til Tjørnehøj. For med udgangspunkt i to citater af henholdsvis den konservative politiker Poul Møller og historikeren Benito Scocozza var det hans hensigt at vise, at både højre og venstre var forankret i et nationalt historisk fællesskab – som faktisk kunne rummes inden for fagformålet og faghæftet *Historie 1977*. ⁴⁵ Poul Møller blev citeret for: »Et folk uden historie er knap nok et folk, og et folk, som ikke er sig sin historie bevidst, har kasseret sit fællesskab, som man kasserer en gammel kommode, der har mistet enhver værdi for ejeren«. ⁴⁶ Mens Benito Scocozza bl.a. var citeret for: »(...) Forkastes historien, forkastes perspektivet. Skæres Danmarks-historien væk, forsvinder baggrunden for ens eget virke; det er provin-siel internationalisme, hvis man bilder sig ind, at danskerne ikke er danske« – oprindeligt formuleret i bogen *Feudalisme. Klassekampen i Danmarks historie* (1976). ⁴⁷

På sommerens generalforsamling den 27. juni 1979 blev fagformål og resten af faghæftets holdbarhed bragt op til egentlig medlemsdebat, endskønt det stadig ikke var omtalt i den skriftlige bestyrelsesberetning, der forelå i trykt form forud herfor i juninummeret af HS. ⁴⁸

Vagn Oluf Nielsens teori og praksis – som afspejlet i skolebogsudgivelse 1979

Vagn Oluf Nielsen dvælede i sit omarbejdede artikel-indlæg fra marts-konferencen ved det faktum, at det lovforslag, der var vedtaget i foråret 1979, i lovmotiveringen lå »direkte i forlængelse af fagets formål«. ⁴⁹

⁴³ Henning Tjørnehøj: »Historieundervisningen i 8.-10. klasse«, i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 2, 1979, s. 121-123.

⁴⁴ Henning Tjørnehøj: »Historieundervisningen i 8.-10. klasse«, s. 124.

⁴⁵ Per Kühlmann: »Historie – på vej mod renæssance?«, - i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 2, 1979, s. 142.

⁴⁶ Per Kühlmann: »Historie – på vej mod renæssance?«, s. 135.

⁴⁷ Citatet rummer den fejl, at ordet »forkastes« i begge tilfælde skulle have været »forkortes«.

⁴⁸ Birgit Knudsen: »Generalforsamling 1979« (referat), i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 4, 1979, s. 299.

⁴⁹ Vagn Oluf Nielsen: »Når nu historie bliver obligatorisk i 8.-9. klasse«, i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 3, 1979, s. 236.

Derfor så han næppe grund til at indlede en sådan debat. Han valgte i stedet at problematisere gældende læseplan og undervisningsvejledning. Allerede tilbage i 1976 havde han i en kronik i Information betegnet fagformålet som en fatal fejltagelse, hvorefter man kun: »(...) kan redde nogle af stumperne, dvs. fortolke formålsformuleringen udover dens ordlyd i den retning, der er givet udtryk for i denne artikel«. ⁵⁰ Han mente nu, at en vidtgående revision burde tage sigte på 'præcisering' af den gældende læseplans begreb 'divergerende fremstillinger'. Det burde tydeliggøres mere så »(...) [man] kan (...) skelne mellem to helt forskellige historiesyn: det materialistiske og det idealistiske«. ⁵¹ Han begrundede sit historiesyn på linje med Scocozza: »Det er yderst betænkeligt, fordi perspektivet bliver for kort. Eleverne må have mange muligheder for at beskæftige sig med længere perioder i fortiden, hvor forandringer i samfundet er afgørende, hvor der sker overgange fra én samfundsstruktur og produktionsmåde til en anden«. ⁵²

Dette kunne også læses som en replik til Haarder, som Vagn Oluf Nielsen sammesteds havde omtalt som en svoren fjende af de bestræbelser han (Haarder) så – især på Lærerhøjskolen – på at omdanne historie til netop samtidsorientering. ⁵³ Haarder havde fra Folketingets talerstol d. 13. februar 1979 sagt: »Men det skal indrømmes – det vil jeg gerne understrege – at hele denne tale forudsætter jo, at historietimerne bliver brugt til historie og ikke til samtidsorientering. Og på dette punkt vil jeg gerne personlig love at være en utrættelig vagthund. De kræfter, som vil ødelægge de humanistiske fag på universiteterne og gøre dem til politisk snak om samfundsforhold, skal ikke få lov til også at ødelægge faget historie. Jeg har i den forbindelse Lærerhøjskolen i kikkerten«. ⁵⁴

Men Vagn Oluf Nielsen forsvarede sig mod såvel en *højre*- som en *venstreopposition*, idet han måtte forebygge beskyldninger fra sidstnævnte for at tilsløre klasse modsætninger, eftersom han opererede med flere *forskellige* historiesyn – og ikke blot én videnskabelig marxisme. Han medgav: »Der er nok en hel del berettiget i denne kritik, (...)«. ⁵⁵ Men heroverfor forsvarede han sig trods alt: »Dermed opfattes pluralismen, hverken som et individuelt fænomen eller som en socialpartnerteori, men tværtimod som en afspejling af klassekampen i vort samfund«

⁵⁰ Vagn Oluf Nielsen: »Historieundervisningen og samfundsdebatten«, Informations kronik 23. marts 1976.

⁵¹ Vagn Oluf Nielsen: »Når nu historie bliver obligatorisk i 8.-9. klasse«, s. 247-48.

⁵² Vagn Oluf Nielsen: »Når nu historie bliver obligatorisk i 8.-9. klasse«, s. 245.

⁵³ Vagn Oluf Nielsen: »Når nu historie bliver obligatorisk i 8.-9. klasse«, s. 237.

⁵⁴ *Folketingstidende* 1978/79, sp. 6459.

⁵⁵ Vagn Oluf Nielsen: »Når nu historie bliver obligatorisk i 8.-9. klasse«, s. 251.

(sst.). Netop en sådan anklage om tilsløring findes i den føromtalte og af vejleder Sødring højt priste DLH-hovedopgave »En drøftelse af den socialistiske historielærers betingelser i folkeskolen i dag«, hvori Torben Andersen skrev: »(...) ved accepten af, at alle historiesyn er lige gode (eller lige dårlige), er han medvirkende til, at eleverne får en diffus opfattelse af samfundsudviklingens dynamik (...)«. ⁵⁶

Hvordan Vagn Oluf Nielsen selv ønskede sine teorier omsat i en praktisk undervisningssammenhæng, illustrerer hans skolebog *Hvad bestemmer historiens gang?* med undertitlen *Den materialistiske historieopfattelse* (1979). Først og fremmest kan bogen ses som et forsøg på at imødekomme f.eks. en lærer som Torben Andersens efterlysning »af materiale, der arbejder ud fra en materialistisk historieopfattelse« og på »fordanskning af det østtyske historiebogssystem«. Skolebogen munder ud i kontrastering af en idealistisk og materialistisk fortolkning af den industrielle revolution – på grundlag af henholdsvis en dansk skolebog og en oversættelse af et DDR-bogsystem. ⁵⁷ Det kunne måske undre, at de to bogsystemer i Vagn Oluf Nielsens optik overhovedet var kommensurable størrelser, men for den tids abonnenter på *Historie og Samtidsorientering* var dette ikke noget særsyn. Eksempelvis havde kandidatstipendiat Uffe Østergaard om en DDR-’skolebog’ konkluderet: »Som konklusion på sammenligningen af de to stykker historieskrivning må jeg sige, at jeg finder den østtyske fremstilling langt overlegen« – sammenlignet med en bog af Erik Kjersgaard. ⁵⁸ Uffe Østergaard var i øvrigt ikke en isoleret marxistisk stemme, eftersom han sammen med andre marxistiske universitetshistorikere – som Benito Scocozza og Niels Finn Christiansen – var blandt de hyppigste gæsteskrivere og/eller foredragsholdere i historielæreforeningens regi i perioden fra midten af 1970’erne og frem til begyndelsen af 1980’erne.

Tilsyneladende var det også Vagn Oluf Nielsen magtpåliggende at afværge beskyldninger om holdningsløs pluralisme ved i praksis at indfri sin egen teoretiske fordring om, at historieundervisningen skal være »en afspejling af klassekampen i vort samfund«. Det gjorde han i skolebogen ved at opstille en historisk-materialistisk prognose med klasse-

⁵⁶ Torben Andersen: »En drøftelse af den socialistiske historielærers betingelser i folkeskolen i dag«, s. 40.

⁵⁷ Vagn Oluf Nielsen: *Hvad bestemmer historiens gang? Den materialistiske historieopfattelse*, Kbh. 1979, s. 35-47.

⁵⁸ Uffe Østergaard: »Konge, Parlament og Guds rige. Den borgerlige revolution i England 1640-1688«, i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 2, 1973, s. 129. Uffe Østergaard deltog også i den generelle offentlige debat om historieundervisning. Sammen med Nils Arne Sørensen problematiserede han begrebet demokrati i deres fælles debatindlæg »Det centrale spørgsmål: Hvad er demokrati«, Jyllands-Posten 11. marts 1982.

kampsperspektivering og udgangspunkt i Fremskridtspartiets succes ved Jordskredsvalget i 1973 samt den aktuelle økonomiske krise: »Hvis produktivkræfterne udvikler sig med samme hast i de næste årtier, hvad meget tyder på, vil det medføre en dybtgående krise for det politiske system i Danmark og i hele den industrialiserede verden. Krisen vil være affødt af den fortsatte mekanisering og automatisering, som vil betyde, at der bliver brug for stadig færre arbejdere i den private industri, når den skal give den største mulige profit. En stigende arbejdsløshed bevirker, at klassekampen vil blive skærpet, og det vil på længere sigt medføre store ændringer i produktionsforhold og overbygning.«⁵⁹

I afsnittet Brugervejledning understregede han derpå, at historiefaget kun er en variant af samfundsfag: »Selv om 1700- 1800-tallets historie spiller en fremtrædende rolle i materialet, er bogen alligevel også beregnet på undervisning i samtidsorientering, idet hovedformålet er, at eleverne får kendskab til den materialistiske historieopfattelse og lærer at bruge den også på nutidige emner.«⁶⁰ Til sidst, efter bogens introduktion til marxismens udviklingslove, foreslog han, at eleverne derpå gjorde sig forestillinger om samfundsudvikling i fremtiden på grundlag af spørgsmålet: »Hvordan vil det mon se ud i 1980'erne, i 90'erne og år 2000?«⁶¹ Ved fremtidsperspektivet inddragelse på denne facon var der tale om et principielt brud med den DH-DLH linje fra deres fælles Forslag til Faghæfte fra 1973, som bl.a. Sødring var medforfatter til, hvori det utvetydigt hed under afsnitoverskriften »UNDERVISNINGENS INDHOLD«: »(...) Historikeren beskæftiger sig ikke med fremtiden.«⁶²

DH-bestyrelsesmedlem og viceskoleinspektør Preben Leo Ipsen gav skolebogen en positiv anmeldelse. Men han tilføjede, at Vagn Oluf Niensens inddeling af historiesyn i to kategorier var for firkantet, eftersom der også fandtes borgerlige materialister – og »mellemandpunkter«.⁶³ Denne kritik tog Vagn Oluf Nielsen på sin vis til sig i nyt oplag af skolebogen (revideret foliant-udgave) fra 1981. Her fremgik det således ikke alene, at bogens undertitel nu var ændret efter det nye faghæftes terminologi til »Et materialistisk historiesyn«, men også, at det der sigtedes på, reelt var en introduktion til et materialistisk-marxistisk historiesyn, som afspejlet i overskriftsændringen på bogens hovedafsnit, der

⁵⁹ Vagn Oluf Nielsen: *Hvad bestemmer historiens gang?*, s. 33-34.

⁶⁰ Vagn Oluf Nielsen: *Hvad bestemmer historiens gang?*, s. 49.

⁶¹ Vagn Oluf Nielsen: *Hvad bestemmer historiens gang?*, s. 50.

⁶² Mette Koefoed Bjørnsen m.fl.: »Forslag til faghæfte for historie og samtidsorientering«, *Historie og Samtidsorientering* (særnummer) 1973, s. 8-9.

⁶³ Preben Leo Ipsen: »Hvad bestemmer historiens gang?«, i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 2, 1980, s. 83.

nu slet og ret hed »Eksempler på materialistisk-marxistiske historiesyn«. Det allerførste afsnit var fortsat en indføring i den historiske materialismes grundbegreber, og den resterende del af bogen bestod af illustrative kildetekster i form af udpluk »Fra en dansk skolebog« og »Fra en østtysk skolebog«, som det hed i indholdsfortegnelsen. Det kunne dog tillige læses som en radikaliserings – vel at mærke efter at *historiesyn* var blevet knæsat i det nye faghæfte *Historie 1981*.

Ligeledes positiv var DH-formand Ole Sørensen i en anmeldelse til bladet *Folkeskolen*. Som Torben Andersen efterlyste han flere undervisningsmaterialer af slagsen: »Denne bog er en begyndelse, og den bør bruges«. ⁶⁴ Endelig gav formanden for DKP's uddannelsespolitiske udvalg Niels Rosendal Jensen under overskriften »Divergerende historiesyn« en instruktiv indsigt i, hvordan han i et konkret gennemført undervisningsforløb i 9. klasse om den historiske baggrund for Septemberforliget med afsæt i skolebogen havde tilstræbt Vagn Oluf Nielsens ovennævnte målsætninger – dog suppleret med udpluk fra værker af bl.a. – *sans comparaison* – Marx, Lenin, Ib Nørlund og Bjørn Erichsen. I denne forbindelse lod Rosendal Jensen sig blot præsentere i *Historie og Samtidsorientering* som lærer i Glostrup kommune – i dag er han ansat som lektor ved DPU.

Også for Rosendal Jensen var endemålet at nå frem til et principielt svar på: »hvilket af de to syn er overhovedet anvendeligt?« ⁶⁵ I den sammenhæng leverede Rosendal Jensen en kritisk sidebemærkning om U90's fremmedgørende opsplittning af tilværelsen i 'de fire liv', som også han mente havde den hensigt, at »erfaringer fra arbejdslivet f.eks. ikke skal overføres til samfundslivet og stemmesedlen (...)«. ⁶⁶

U90-historiekonferencerne og fælles debat-særnummer, 1978-1980

I september 1978 afholdtes en konference arrangeret i fællesskab af DH, Foreningen af Gymnasie- og HF-lærere samt Foreningen af historielærere ved seminarierne med temaet »Historie i det 12-årige uddannelsesforløb«. Anledningen var U90-rapporten, der kom i foråret 1978, og samarbejdet materialiserede sig efterfølgende i et fælles særnummer af de to foreningers medlemsblade indeholdende debatoplæg om kon-

⁶⁴ Ole Sørensens anmeldelse af V. O. Nielsens *Hvad bestemmer historiens gang?*, i: *Folkeskolen* 16. maj 1980, s. 1067.

⁶⁵ Niels Rosendal Jensen: »Divergerende historiesyn«, i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 5, 1980, s. 395, 387-396.

⁶⁶ Niels Rosendal Jensen: »Divergerende historiesyn«, s. 389.

ferencetemaet – redigeret af formanden for gymnasie- og HF-lærerne, Henrik Skovgaard Nielsen, og Johan Klinge Sørensen, DH's næstformand.

Strengt taget var en sådan reaktion fra fagene måske overflødig, idet U90 sagde meget lidt konkret om faget historie og for den sags skyld om fag i det hele taget. Gymnasieladunkt Jørgen Husballe hæftede sig dog under sin generelle præsentation af U90 ved side 118-119 i rapporten: »I U90 understreges det, at det er vigtigt, at der er en fælles reference-ramme, og om indholdet henvises der – vel ikke overraskende – til, at den skal omfatte vilkårene i alle fire liv. Dernæst står der: Det er en politisk opgave at tage stilling til, i hvor høj grad dette fælles vidensgrundlag skal være nutidsorienteret. Er det f.eks. vigtigere at vide, hvem Kristian II var, end hvem Stauning var? Et muligt svar herpå kan være, at det vigtigste er at forstå de sociale og politiske brydninger, som lå bag den magtkamp, som førte til blodbadet i Stockholm, såvel som den sociale udvikling, som førte en cigarsorterer frem til statsministerposten i 1920'erne (s.119)«. ⁶⁷

Som Husballe syntes at foregribe det i sin indledning, måtte dette indebære, med en anden formulering fra rapporten: »En fortsat drejning i retningen af samfundsfag, psykologi og praktiske fag forekommer ønskelig, og dette må gå hånd i hånd med praksisorienterede arbejdsformer (...)«⁶⁸ Essensen i denne dobbelte iagttagelse kunne lidt firkantet koges ned til »socialisering« (jf. uddannelse til de fire liv) og det »tværfaglige«, som da også var to af nøgleordene i Husballes indlæg. ⁶⁹

Husballes overordnede betragtninger om U90 og historiefaget i det større 12-årige perspektiv blev suppleret, specielt set fra et konkret folkeskolesynspunkt, af DH's formand Ole Sørensen og næstformand Johan Klinge Sørensen. I deres indlæg, »U-90 og folkeskolens historieundervisning«, var den væsentligste tilføjelse til Husballes analyse, at den samfundsrelevans og demokratisering, som U90 slog et slag for, konkret måtte bestå i arbejde med »historiesyn« i Folkeskolens undervisning, som man ellers tidligere havde veget tilbage for i DH's og DLH's seneste og hidtil eneste fælles læseplansarbejde *Historie 1974*

⁶⁷ Jørgen Husballe: »Hvorledes kan historie bidrage til realisation af tankerne i U90«, i: *Historie i det 12-årige uddannelsesforløb*, særnummer af *Historie og Samtidsorientering* og *Noter om historie og undervisning*, 1979, Henrik Skovgaard Nielsen og Johan Klinge Sørensen red., s. 162.

⁶⁸ Jørgen Husballe: »Hvorledes kan historie bidrage til realisation af tankerne i U90«, s. 155.

⁶⁹ Se henholdsvis underoverskrifterne »Socialisering« og »Sammenfatning«, i Jørgen Husballe: »Hvorledes kan historie bidrage til realisation af tankerne i U90«, s. 161-162.

(Udkast).⁷⁰ Kort efter fulgte Johan Klinge Sørensen dog op på indlægget i medlemsbladet og præciserede for egen regning om følgerne for historieundervisningen af U90's overordnede lighedsorientering: »Et af mine grundlæggende synspunkter er f.eks., at historisk indsigt er et lighedsskabende element i samfundet, fordi kun den, der kender sin egen og samfundets historie, kan i en lidt større sammenhæng realistisk vurdere, hvilke muligheder visionen om fremtiden har i nuet. Bl.a. derfor mener jeg, at historie skal være et obligatorisk fag i hele skoleforløbet.«⁷¹

Netop spørgsmålet om undervisningens forpligtelse på at bibringe eleverne historisk indsigt blev behandlet indgående i et par andre debatindlæg fra seminarielærerne, uden at et eventuelt lighedssigte dog udtryktes lige så klart. I seminarielærerne Per Kühlmann og Lars Haastrups artikel var sigtet snarere at sikre en fælles kulturel referenceramme som forankring for demokratiet.⁷² Samtidig advarede de mod den vildfarelse at tage ensidigt udgangspunkt i den enkelte elev, for selv om »det måtte lyde ambitiøst«, måtte målet være at »forstå de voksnes verden«.⁷³ For Per Kühlmann og Lars Haastrup var det på daværende tidspunkt en selvfølge, at der med en sådan referenceramme fulgte, at danmarkshistorien skulle »indtage en central plads«⁷⁴. Til gengæld fandt de behov for i samme åndedrag at tilføje, at »nationalistisk historie undgås«. Ligeledes var de i pagt med tidsånden med deres betoning af »samfundstyper« – og »borgerligt demokrati«, der syntes at indgå som en historisk overgangsfase i deres 27 punkter lange forslag til »Rammeplan for historieundervisningen i 3.-9. klasse«.⁷⁵

Mere kontroversiel i forhold til den fremherskende fagdidaktik var lektor ved Skive Seminarium Niels Bonnesens artikel, idet han syntes at skærpe de af Kühlmann og Haastrup gjorde betragtninger vedrørende

⁷⁰ Ole Sørensen og Johan Klinge Sørensen: »U-90 og folkeskolen historieundervisning«, i: *Historie i det 12-årige uddannelsesforløb*, særnummer af *Historie og Samtidsorientering* og *Noter om historie og undervisning*, 1979, Henrik Skovgaard Nielsen og Johan Klinge Sørensen red., s. 152.

⁷¹ Johan Klinge Sørensen: »Historieundervisningens opgave i en dansk sammenhæng«, i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 2, 1979, s. 160.

⁷² Per Kühlmann og Lars Haastrup: »Historieundervisningens opgaver og indhold i folkeskolen«, i: *Historie i det 12-årige uddannelsesforløb*, særnummer af *Historie og Samtidsorientering* og *Noter om historie og undervisning*, 1979, Henrik Skovgaard Nielsen og Johan Klinge Sørensen red., s. 52.

⁷³ Per Kühlmann og Lars Haastrup: »Historieundervisningens opgaver og indhold i folkeskolen«, s. 54.

⁷⁴ Per Kühlmann og Lars Haastrup: »Historieundervisningens opgaver og indhold i folkeskolen«, s. 55.

⁷⁵ Per Kühlmann og Lars Haastrup: »Historieundervisningens opgaver og indhold i folkeskolen«, s. 55-56.

nødvendigheden af det fælles grundlag. For ham handlede det ikke alene om at sikre en fælles referenceramme for den demokratiske samtale, for ved at skabe en fælles begrebsverden og et fælles sprog gives i tilgift en »oplevelse af tilhørsforhold til samfundet, som er basis for en ansvarlighed over for dette samfund«. ⁷⁶ Her lød et ekko fra centrale formuleringer fra den af DH og DLH forkætrede læseplan fra 1976, der var kommet til verden uden deres medvirken, efter Ritt Bjerregaards personlige udpegning af den nye arbejdsgruppe – det såkaldte Gunhild Nissen-udvalg.

Og Bonnesen overtog næsten udvalgsformand Gunhild Nissen argumentation fra hendes statusartikel i *Historie og Samtidsorientering* fra 1977, da han derefter gik i brechen for et kulturfællesskab på tværs af generationerne, idet han tilføjede: »Der er også en principiel: det har været forfatterens opgave at udtrykke en samfundsopfattelse, som i dag kan accepteres af alle de forældre, som sender deres børn i skole. Negativt sagt må den ikke være kontroversiel. Positivt sagt må den rumme de værdier, som man i Danmark trods alle skillelinier og uenigheder kan være fælles om.« ⁷⁷

Bonnesen ønskede et opgør med den ny historieundervisnings elevcentrerede og funktionelle undervisningsprincipper, idet eleverne skulle gives »en videre horisont«, end den fragmentariske tilgang til historien lagde op til. I sådanne bestræbelser skulle »de lange linjer« rehabiliteres. På dette punkt var han i overensstemmelse med Haastrup og Kühlmann. Der var dog heller ikke her tale om, at han ønskede at introducere en national kanon i historie eller en skjult læseplan, som nogen fandt gemt i Den Blå Betænkning. I stedet knyttede han an til U90's målsætning, som han tolkede som en »åben« socialisering – i kontrast til det Sødring og ligesindede kaldte en objektivistisk tilgang. ⁷⁸

De to resterende debatindlæg i særnummeret, der her er relevante, blev leveret af netop Sødring og Vagn Oluf Nielsen, som demonstrerede, hvor langt DLH-miljøet øjensynlig stadig stod fra en trods alt overvejende mere moderat og praktisk orienteret kreds af seminarielærere. Særlig gjaldt det Sødring, der naturligt nok gentog grundsynspunkter-

⁷⁶ Niels Bonnesen: »Historieundervisningens opgave – indhold og placering i dagens 12-årige skole. Folkeskolen«, i: *Historie i det 12-årige uddannelsesforløb*, særnummer af *Historie og Samtidsorientering* og *Noter om historie og undervisning*, 1979, Henrik Skovgaard Nielsen og Johan Klinge Sørensen red., s. 33-34.

⁷⁷ Niels Bonnesen: »Historieundervisningens opgave – indhold og placering i dagens 12-årige skole. Folkeskolen«, s. 36; Gunhild Nissen: »Historie og Samtidsorientering – nogle grundlæggende synspunkter omkring de nye læseplaner og undervisningsvejledninger«, i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 4, 1977, s. 226-232.

⁷⁸ Niels Bonnesen: »Historieundervisningens opgave – indhold og placering i dagens 12-årige skole. Folkeskolen«, s. 35.

ne fra sin bog, der var kommet året før – det fremgik at han trods sit elevcentrede udgangspunkt også opererede med »samfundstyper« og »historiesyn«. ⁷⁹

DLH-kollegaen Vagn Oluf Nielsen forholdt sig i denne sammenhæng hovedsagelig til tværfaglighedens vilkår inden for rammerne af U90, som han – ligesom Sødring i øvrigt – fandt problematiske på grund af rapportens sontring mellem »de fire liv«. På marxistisk vis opfattedes dette begreb som en accept af fremmedgørelsen som et uforanderligt grundvilkår.⁸⁰ Alligevel skulle tværfaglig undervisning inden for denne kritisable ramme gives perspektiv med en marxistisk tilgang: »(...) fordi elevernes forståelse af det danske samfunds begyndende overgang fra den feudale produktionsmåde til den kapitalistiske og fra det enevældige styre til det politiske demokrati og deres forståelse af kræfterne bag denne overgang er fundamental for deres forståelse af samfundsforhold og samfundsproblemer i dag.«⁸¹

U90-særnummerets debatindlæg blev siden fulgt op af en fælles konference for de tre historielærerforeninger på DLH den 11. januar 1980. Denne gang var der tale om en 'åben' konference med omkring 100 deltagere og et program, der var delt i to – med en halv dag afsat til politiker-paneldiskussion og en halv til diskussion på grundlag af debatoplæg om historiesyns-problematikken ved to repræsentanter fra de højere læreanstalter.

VS's uddannelsesordfører Steen Folke var mildt sagt pessimistisk med hensyn til det politisk mulige i faktisk at få arbejde med historiesyn formuleret ind i det kommende faghæfte.⁸² DLH-lektor Finn Løkkegaard ytrede sig om historiesyn på politisk relationistisk og relativistisk vis: »Faget historie er i sit væsen de forskellige aktuelle samfundsopfatters søgen i fortiden efter bekræftelse på deres synspunkter.«⁸³ Og Niels Finn Christiansen bakkede op med betoning af, at intet kompromis

⁷⁹ Sven Sødring Jensen: »Barnets udvikling og samfundets forandring – eller U 90?«, i: *Historie i det 12-årige uddannelsesforløb*, særnummer af *Historie og Samtidsorientering* og *Noter om historie og undervisning*, 1979, Henrik Skovgaard Nielsen og Johan Klinge Sørensen red., s. 121.

⁸⁰ Vagn Oluf Nielsen: »I hvor høj grad kan/bør historie indgå i tværfagligt samarbejde og projektorienteret undervisning?«, i: *Historie i det 12-årige uddannelsesforløb*, særnummer af *Historie og Samtidsorientering* og *Noter om historie og undervisning*, 1979, Henrik Skovgaard Nielsen og Johan Klinge Sørensen red., s. 71, 73; Sven Sødring Jensen: »Barnets udvikling og samfundets forandring – eller U 90?«, s. 130.

⁸¹ Vagn Oluf Nielsen: »I hvor høj grad kan/bør historie indgå i tværfagligt samarbejde og projektorienteret undervisning?«, s. 77.

⁸² Beretning for året 1979/80. – i: *Historie og Samtidsorientering* 1980, nr. 3, s. 278.

⁸³ Finn Løkkegaard: *Historieundervisningen og den byrdefulde samtid* – i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 2, 1980, s. 96.

kunne gives, for fagets opgave er at illustrere: »(...) at det er samfundstilstande, som kan forandres gennem kollektiv bevidst aktiv handling, således som fortidens klasser har gjort det. Kun derved kan den efter min opfattelse udbredte desillusionerede resignation over for fremtiden blandt de større elever brydes radikalt«. ⁸⁴ Han tilsluttede sig derefter Sødrings kritik af U90 for at være fremmedgørende i kraft af »opdelingen af tilværelsen i de fire liv« og tilføjede ret lig DKP's Rosendal Jensen, at denne var »politisk og socialt passiviserende«.

Finn Løkkegaards opfattelse af fagets væsen som »forskellige aktuelle samfundsopfattelsers søgen i fortiden efter bekræftelse på deres synspunkter« blev efterfølgende kritiseret af Kühlmann for at være en amputering af fagets genstandsfelt. Ligeledes forekom det ham at være en blåstempling af indoktrinering, da Løkkegaard lagde op til: »(...) at det legaliseres, at læreren har en mening, og at undervisningen bygges op på grundlag af denne mening.« ⁸⁵ Over for både åbne intentioner og skjulte læreplaner gentog Kühlmann sit grundsynspunkt: »(...) det er uholdbart, hvis resultatet f.eks. bliver, at børn i Albertslund har kendskab til arbejderbevægelsens start i Danmark, men ikke til borgerskabets ideologiske og politiske gennembrud, hvor det i Gentofte er omvendt«. ⁸⁶ Kühlmann udviklede siden denne kritik til en principiel kritik af at lægge undervisningens omdrejningspunkt i historiesynet. Han mente at dette oprindeligt – forud for læseplansarbejdets start – snarere var ment som et delaspekt ved arbejde med de lange kronologiske linjer. Herefter gav han også udtryk for, at historiesynstilgangen var en misvisende forsimpning. ⁸⁷

Læseplansarbejdet undervejs – og i høringsfasen, 1980-81

Imidlertid fortsatte historiesynsspørgsmålet med at dominere, således også på DH's sommerkursus, hvor DLH-lektor Vagn Oluf Nielsen som medlem af læseplansudvalgets inderkreds, 'arbejdsgruppen', for første gang offentliggjorde sin definition på historiesyn: »Historiesyn (= historieopfattelse) er menneskers opfattelse af, hvilke kræfter der er afgørende for samfundsforandringer, og hvilke mønstre der er afgørende for

⁸⁴ Niels Finn Christiansen: »Faget histories placering i det 12-årige uddannelsesforløb – set fra en universitetslærers synsvinkel«, i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 2, 1980, s. 94.

⁸⁵ Per Kühlmann: »Historie skal give det fælles grundlag«, i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 4, 1980, s. 335.

⁸⁶ Per Kühlmann: »Historie skal give det fælles grundlag«, s. 338.

⁸⁷ Per Kühlmann: »Det er vigtigere at få diskuteret sammenhængsforståelse end historiesyn«, i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 1, 1982, s. 22-25.

samfundshelheden.«⁸⁸ Det fremgik, at netop Niels Finn Christiansen, der på sommerkurset igen skulle holde oplæg i DH-regi, denne gang om »Produktionsforholdene og samfundsudviklingen«, var en af inspirationskilderne, men også at Vagn Oluf Nielsen efter anmeldelsen af skolebogen nuancerede samlebetegnelsen materialistisk historiesyn – med fremhævelse af bl.a. Erik Arup som en borgerlig variant.⁸⁹

Endelig fik historiesynstilgangen i Vagn Oluf Niensens version massiv opbakning fra DH's generalformsamling august 1980, idet formand Ole Sørensen i handlingsplanen for det kommende år understregede: »Bestyrelsen håber, at medlemmerne både vil stå bag og aktivt bakke den holdning op, at vi professionelt og fagligt ikke kan gå på kompromis med hensyn til vores forpligtelse til på faglig forsvarlig måde at formidle kundskaber til eleverne, lige så lidt som vi kan gå på kompromis med hensyn til vores ret og pligt til at formidle divergerende historiesyns og samfundsopfattelsers forklaringer og indflydelse på, hvordan man opfatter forskellige drivkræfters indflydelse på samfundsudviklingen historisk og aktuelt.«⁹⁰

Samtidig havde det måske en forklaring, når Kühlmann undervejs savnede orientering om læseplansarbejdet, for i referatet fra generalforsamlingen 1980 fremgik det, at læseplansudvalgets medlemmer ikke kunne offentliggøre detaljer i det igangværende arbejde, for »Dette er grundskolerådets sag«.⁹¹ Men i handlingsplanen fra generalforsamlingen blev en konference om vejledende læseplan og undervisningsvejledning fastsat til efteråret 1980.⁹² På generalforsamlingen oplyste Ole Sørensen, at denne konference ville blive åben for alle. Til gengæld fik man som læser af medlemsbladet først i året 1980's sidste nummer af *Historie og Samtidsorientering* en ny orientering. Med lederen »Nu er de på vej – « kom en nøgtern konstatering af, at læseplansudvalget arbejde var tilendebragt. I rubrikken »Nyt fra bestyrelsen« blev 22.-24. januar fastsat som tidspunkt for konferencen.

I mellemtiden var det paradoksalt nok Pædagogisk Landsorganisation for Orientering, der som *venstreopposition* satte dagsorden for historiedebatten med et tema om det kommende faghæfte i årets sidste nummer af medlemsbladet *Pædagogisk Orientering*. Grundlaget for dette

⁸⁸ Vagn Oluf Nielsen: »Samfundsforandringer, historiesyn og historieundervisning«, i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 4, 1980, s. 326.

⁸⁹ Vagn Oluf Nielsen: »Samfundsforandringer, historiesyn og historieundervisning«, s. 329.

⁹⁰ »Beretning for året 1979/80«, *Historie og Samtidsorientering* nr. 3, 1980, s. 294.

⁹¹ Margrethe Iversen: »Generalforsamlingen 1980«, i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 4, 1980, s.299.

⁹² »Beretning for året 1979/80«, s. 292.

kritiske debatoplæg var en radikalt elevcentreret position beslægtet med Sødrings Historieundervisningsteori (1978), der derfor her genoptryktes i form af et sidelangt uddrag fra bogens side 166 med henblik på at belyse hans kritisk-konstruktive teori og historisk-utopiske materialisme.

Med et sådant udgangspunkt kritiserede PLO's formand Hans Jørgen Kristensen læseplansarbejdet for at være for *kronologi- og fortidsfikseret* samt 'nationalt navlebeskuende'. Tilsammen udgjorde dette en afgørende barriere for, at de nødvendige motivationsmæssige hensyn kunne tages ved tilrettelæggelse af en elevcentreret og tværfaglig undervisning. Som belæg for dette henviste han til, at læseplansudvalget indirekte selv indrømmede denne mangel, idet undervisningen på 3.-5. klassetrin var indrettet efter det nye samtidsrelaterede princip om 'relativ kronologi' og struktureret efter tværgående temaer. Det ansås således som positivt, at man dér efter interesse »kunne springe frem og tilbage«, mens undervisningen derefter på de følgende klassetrin hovedsageligt var struktureret i traditionel kronologisk forstand med vægt på emner.⁹³ I PLO's kommentar anførtes det endvidere, at der ikke i den henseende er nogen motivationsmæssige forskel på yngre og ældre elevers indlæringsbehov.⁹⁴

En proceduremæssig anke i Hans Jørgen Kristensens indlæg gik på, at læseplansarbejdet i modsætning til tidligere havde været præget af lukkethed.⁹⁵ En af de få kilder, som PLO kunne støtte sig til indtil udkastets offentliggørelse i december, havde således været en interviewartikel i Weekend-avisen den 5. september med flere af læseplansudvalget medlemmer og PLO's Hans Jørgen Kristensen. Dertil kom, hvad der i øvrigt var sivet ud om nogle af læseplansudvalgets arbejdsrapporter fra maj 1980, som det hed i avisartiklen.⁹⁶ På den baggrund var det overraskende, at dagbladene Information og Politiken nu pludselig kunne oplyse, at DA's repræsentant i læseplansudvalget John Skonberg appellerede til undervisningsministeren om at rette i læseplansarbejdet på grund af den marxistiske ensidighed og forsimpning, for ellers »må vi opfordre kommunalbestyrelserne og skolekommissionerne til selv at

⁹³ Hans Jørgen Kristensen: »En brugervejledning til det lokale læseplansarbejde«, i: *Pædagogisk Orientering* nr. 8, 1980, s. 4-6.

⁹⁴ »PLO's kommentarer til arbejdsrapport fra læseplansarbejdet«, i: *Pædagogisk Orientering* nr. 8, 1980, s. 35.

⁹⁵ Hans Jørgen Kristensen: »En brugervejledning til det lokale læseplansarbejde«, s. 2.

⁹⁶ Lisbeth Skov Larsen: »Historie skal igen begynde med oldtiden og slutte med nutiden«, Weekend-avisen 5. september 1980.

ændre i vejledningerne«. ⁹⁷ DA så – i øvrigt ligesom PLO – en eventuel redning i det lokale læseplansarbejde, da det centrale materiale kun var vejledende. Han foregreb dermed den kritik fra højre, der kom til at dominere debatten ind i året 1981, mens PLO's venstreoppositionelle kritik herefter næsten forstummede.

Vagn Oluf Nielsen måtte først give igen på PLO's kritik. Det gjorde han i årets første nummer af *Historie og Samtidsorientering*. Med henvisning til, at eleverne nu engang skulle fungere i et dansk samfund, afviste han, at læseplansarbejdet på nogen måde var nationalistisk anlagt, selvom Danmarks historie havde førsteprioritet. ⁹⁸ Ligeså afviste han, at det skulle være fortidsfikseret, for historieundervisningen handlede om de historiske forudsætninger for samfundet i dag. ⁹⁹ Over for Hans Jørgen Kristensens kritik af den kronologiske organisering af undervisningen på 6.-9. klassetrin foreholdt Vagn Oluf Nielsen ham, at det næppe er muligt »at adskille kronologi som et indlæringsresultat og kronologi som organiseringsprincip. Det sidste er nemlig forudsætningen for det første«. ¹⁰⁰

Netop med begrundelsen »at der fra starten ikke opstår misforståelser« valgte Vagn Oluf Nielsen som udvalgsmedlem derefter omkring høringsfasen at give sin semi-officielle version af intentionen med læseplansarbejdet i Danmarks Lærerforenings medlemsblad *Folkeskolen*, også med henblik på en bredere kreds af interesserede end blot fagets folk. Han begrundede historiesynstilgangen som en nødvendig nyskabelse, fordi en sådan pluralistisk historieundervisning afspejlede et samfund, der siden slutningen af 1950'erne havde været i socialt opbrud, og som med jordskredsvalget i 1973 var blevet fulgt af et politisk opbrud. I et sådant »dynamisk samfund« var der ikke længere en enhedskultur, skolen var forpligtet på.

Derfor skulle undervisningen gribes an fra forskellige historiesynsvinkler. Vagn Oluf Nielsen opererede nu med tre, nemlig et idealistisk, et materialistisk og et marxistisk-materialistisk historiesyn. Selvom det »ikke siges direkte i læseplanen, hvilke historiesyn der kan være tale om«, endsiges defineredes, hvad et historiesyns karakteristika er, så passede disse tre på de deri omtalte »samfundstyper« – som det andet hovedbegreb hed. Som Vagn Oluf Nielsen sammesteds påpegede: »I

⁹⁷ Svend Hansen: »Kongerækken tilbage i historietimen«, Politiken 18. november 1980; »DA lægger op til kamp om undervisningen i historie. Frygter ensidighed, især i marxistisk retning«, Information 5. december 1980.

⁹⁸ Vagn Oluf Nielsen: »Kronologien i historieundervisningen«, i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 1, 1981, s. 21.

⁹⁹ Vagn Oluf Nielsen: »Kronologien i historieundervisningen«, s. 20.

¹⁰⁰ Vagn Oluf Nielsen: »Kronologien i historieundervisningen«, s. 23.

læseplanen er der opstillet tre sæt af samfundstyper, som er knyttet til disse tre sæt af historiesyn. For den nyeste tids historie f.eks. er der tale om henholdsvis 'Det politisk-demokratiske samfund', 'Industrisamfundet' og 'Det kapitalistiske samfund' (...).¹⁰¹ Ved det nye skoleårs start fulgte i samme blad en redegørelse ved Ole Sørensen for den nye retningsgivende læseplan og undervisningsvejledning, der nu begge havde fået ministerens accept. Han gentog i al væsentligt Vagn Oluf Nielsens pointeringer og supplerede ved at specificere, at der under den kronologisk strukturerede undervisning på 6.-9. klassetrin var fokus »på mønstre inden for og overgangen fra en samfundstype til en anden«. ¹⁰² Desuden gav Ole Sørensen historielærerne i gymnasiet en orientering i september 1981 i deres blad *Noter*, hvoraf det fremgik, at der efter Grundskolerådets indlevering af det færdige udkast den 4. december var foretaget fire rettelser ved simple udeladelser, uden at dette syntes videre problematisk. ¹⁰³

I hvert fald kunne Ole Sørensen i bestyrelsens skriftlige beretning, der blev trykt som tillæg til sommerens dobbelte tema-nummer af *Historie og Samtidsorientering*, helliget læseplansarbejdets afsluttende fase, konkludere, at vi »som faglig forening som helhed kan være tilfreds«, hvad der var et særsyn – i kontrast til DH's bedømmelse af det forrige læseplansarbejde omkring *Historie 1977* og *Historie 1974*. ¹⁰⁴ Kun tog han og bestyrelsen forbehold med hensyn til undervisningens praktisk-kreative aspekter, der ikke fremstod stærkt nok i læseplansarbejdet.

I Ole Sørensens egen artikel i temanumret tilføjedes intet principielt nyt, mens Vagn Oluf Nielsen i sit forsvar for læseplansarbejdet nu gik endnu et skridt videre ved eksplicit at sammenknytte historiesyn med begrebet *politisk dannelse*. »Hos det politisk dannede menneske er således fortid, nutid og fremtid knyttet sammen i en helhedsopfattelse: Samfundet i dag forstås som resultatet af en bestemt samfundsudvikling, samfundsudviklingen beskrives, forklares og tolkes ud fra en bestemt utopi, som igen formes af en bestemt opfattelse af samfund og samfundsudvikling og i øvrigt også af et bestemt menneskesyn og historiesyn.« ¹⁰⁵

¹⁰¹ Vagn Oluf Nielsen: »Samfundsudviklingen og den nye læseplan for historie«, i: *Folkeskolen* nr. 8, 1981, s. 328.

¹⁰² Ole Sørensen: »Historie – muligheder og begrænsninger«, i: *Folkeskolen* nr. 28/29/30, 1981, s. 942.

¹⁰³ Ole Sørensen: »Historie i folkeskolen. Ny vejledende læseplan og undervisningsvejledning«, i: *Noter* nr. 69, 1981, s. 33.

¹⁰⁴ »Beretning for året 1980-81«, *Historie og Samtidsorientering* nr. 2-3, 1981, s. 88.

¹⁰⁵ Vagn Oluf Nielsen: »Historieundervisningen og den politiske dannelse«, i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 2-3, 1981, s. 110-111.

Resten af dobbeltnumret var helliget kritik af læseplansarbejdet, der i al væsentlighed gik på, at en sådan politisering, som Vagn Oluf Nielsens artikel var udtryk for, havde taget overhånd. Sødring Jensens indlæg var den væsentligste undtagelse. Under overskriften »Historisk bevidsthed« fortsatte han her med at plædere for en elevcentreret revolutionær historieundervisning – à la den, også PLO havde givet sin tilslutning.¹⁰⁶

Særlig kritisk var fortsat DA's repræsentant i læseplansudvalget, konsulent John Skonberg, der nu gav en uddybende begrundelse for DA's mindretalsstandpunkt som refereret i Information og Politiken kort før årsskiftet. Han afviste ikke, at historiesyn undertiden kunne indgå i undervisningen som et aspekt blandt andre aspekter af faget på 8.-9. klassetrin, men han tog afstand fra, at det blev et hovedbegreb for 3.-9. klasse, da elevernes modenhed i folkeskolen i det hele taget slet ikke svarede til en sådan videnskabeliggørelse af faget.

Derfor ville en undervisning organiseret efter historiesyn let risikere at blive en vildledende forsimpning med forsøg på at bekræfte idealistiske og materialistiske fortolkninger, hvor spørgsmålet reelt var mere nuanceret - og snarere et 'både-og' end et 'enten-eller'. Skonberg mere end antydede, at man ved at give historiesyn særstatus kom betænkeligt tæt på at godtage marxismens præmisser som læseplanens udgangspunkt, for: »Dertil kommer, at det stort set kun er inden for den marxistiske historieskrivning, der findes en eksplicit teoridannelse.«¹⁰⁷

Seminarielektor Verner Bruhn tilsluttede sig Skonbergs vurdering. Han begrundede titlen på sin artikel »Den diffuse læseplan« med, at nøglebegrebet historiesyn heri aldrig defineredes, men at Vagn Oluf Nielsens definition fra sommerkurset – som refereret ovenfor – syntes at være den uofficielt gældende. Begrebet 'samfundstyper', der karakteriseredes efter historiesyn, syntes at være konstrueret til lejligheden »for at undgå ordet samfundsformation« med kontroversielle og marxistiske undertoner.¹⁰⁸ Uden dog direkte at nævne Vagn Oluf Nielsens teori om politisk dannelse undrede Verner Bruhn sig til slut over, om det mon var udvalgets målsætning at stimulere eleverne til at »melde sig ind i vælgerforeninger (...)»? . Bruhn påpegede i stedet, at: »Ansvarlighed er at føle sig forpligtet i et fællesskab«.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Sven Sødring Jensen: »Historisk bevidsthed«, i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 2-3, 1981, s.161-167.

¹⁰⁷ John Skonberg: »Omkring en mindretalsudtalelse«, i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 2-3, 1981, s. 127.

¹⁰⁸ Verner Bruhn: »Den diffuse læseplan«, i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 2-3, 1981, s. 131.

¹⁰⁹ Verner Bruhn: »Den diffuse læseplan«, s. 134.

Seminarielektor Niels Bonnesen, der også havde markeret sin kritik i U90-debatten, fulgte videre i dette spor og fremhævede indledningsvis – hvilket ligner skæbnens ironi – at VS's Steen Folke i sin tid på DH-konferencen omkring læseplansarbejdets start havde frygtet, at »en borgerlig historieopfattelse« nu skulle knæsættes.¹¹⁰ Bonnesens væsentligste debatbidrag var måske, at han dernæst fortsatte, hvor Bruhn slap. Det gjorde han ved at sammenholde læseplansarbejdet med det fortsat gældende overordnede og bindende fagformål, som her kræver et længere citat: »Når det her hedder, at eleverne skal have 'en oplevelse af sammenhængen mellem fortid og nutid' og at de skal blive 'fortrolige med den tradition, det danske samfunds- og kulturliv bygger på', så er der for mig ingen tvivl om, at meningen er, at der hos eleverne skal skabes en samhørighed med danskernes fælles fortid – en historisk identitet for at bruge et moderne begreb, rodfæstethed som det mere antikveret hedder. I den tidligere vejledende læseplan (i *Historie 1977 – AHT*) blev dette synspunkt understreget. Der taltes om 'fælles begrebsverden og et fælles sprog' og om, at eleverne skulle opleve 'tilhørsforhold gennem et fælles ansvar for samtid og fremtid'. Konsekvensen af demokratiet er her, at fællesskabet skal styrkes, så de politiske problemer kan løses på traditionel vis ved samarbejde og forhandling.

Denne tale er helt forstummet i den nye vejledning. Her understreges skellene i befolkningen frem for fællesskabet.«¹¹¹

Den afsluttende avisdebat

Debatten kulminerede i Jyllands-Posten i august-september, men blev foregrebet i Land og Folk den 29. april, allerede dagen efter, at læseplanen havde fået ministeriets endelige godkendelse. Niels Rosendal Jensen præsenterede sig i denne sammenhæng som formand for DKP's uddannelsespolitiske udvalg og var tildelt en halv avisside til sin anmeldelse af læseplanen. Under overskriften »Faget historie er en del af den ideologiske styrkeprøve« opsummerede han læseplanen i »hovedlinjerne, der kort fortalt drejer sig om, at historie er et fag, der handler om den samfundsmæssige udvikling og giver forklaringer på denne udvikling. Det vil sige, at faget dels beskæftiger sig med *samfundstyper* (feudalisme, kapitalisme m.v.), dels med *mønstre* for udviklingen (de enkelte sider af samfundstypen – den politiske, religiøse, økonomiske, sociale

¹¹⁰ Niels Bonnesen: »Politikken dominerer over det faglige og pædagogiske«, i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 2-3, 1981, s. 137.

¹¹¹ Niels Bonnesen: »Politikken dominerer over det faglige og pædagogiske«, i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 2-3, 1981, s. 147.

og kulturelle) samt med det syn, en bestemt fremstilling nu er præget af.«¹¹² Han erklærede sig enig med Sven Sødring Jensen i, at arbejdet med forskellige historiesyn kan indebære: »en fare for, at sådanne syn betragtes som ligeværdige«. Men han mente som Vagn Oluf Nielsen, at det trods alt i sig selv var et fremskridt, at historiesyn problematiseredes. I øvrigt fremhævedes de begge i artiklen for deres historiedidaktiske indsats.

Anderledes barsk var skolekonsulent – og senere konservativt folketingsmedlem – Knud E. Kirkegaard, der i et interview, som indledte den afsluttende JP-debat, fremhævede, at der vurderet ud fra de sammenhænge som 'samfundstype' indgik i i læseplanen, reelt sigtedes til de klassiske marxistiske teorier.¹¹³ Især blev dette klart, hvis man læste den med den beskrivelse af »den russiske undervisning« in mente, som var givet i referatet fra den Bukarest-historiekonference – med historieundervisning som et af tre hovedtemaer – som DH's næstformand havde deltaget i som foreningens repræsentant i 1980.¹¹⁴ Ellers efterlyste Kirkegaard i læseplanen omtale af sproglige og kulturelle værdier, der knyttede det danske folk sammen.

Læseplansudvalgsmedlem og LO-konsulent Henning Tjørnehøj blev efterfølgende konfronteret med Kirkegaards kritik i et JP-interview og gentog i al væsentlighed sine synspunkter fra JP-avisdebatten med Bertel Haarder fra efteråret 1978. Denne blev i dette interview omtalt for sin opfordring til kommunerne om at »kassere« den vejledende læseplan.¹¹⁵ Haarders opfordring blev fulgt op to dage senere, da den konservative pressetjeneste udgav sin egen vejledende læseplan, klinisk renset for læseplansudvalgets nøglebegreber.¹¹⁶ Sognepræst Søren Krarups angreb på Tjørnehøj derefter mindede til forveksling om Haarders forsvaret for historie som et fag, der handlede om fortiden i sig selv og slægternes levnedsløb – og altså alt andet end et samfundsfag med tidsperspektiv. Samtidig undrede Krarup sig over, hvad en fagforeningsrepræsentant egentlig lavede i et læseplansudvalg.¹¹⁷ Fronterne var efterhånden trukket meget skarpt op i den offentlige debat.

¹¹² Niels Rosendal Jensen: »Faget historie er en del af den ideologiske styrkeprøve«, Land og Folk 29. april 1981.

¹¹³ Britta Nielsen: »Skolekonsulent: Historie i skolen kan nu blive rendyrket marxisme«, Jyllands-Posten 2. august 1981.

¹¹⁴ Johan Klinge Sørensen: »International historikerkongres i Bukarest august 1980«, i: *Historie og Samtidsorientering* nr. 1, 1981, s. 6-18.

¹¹⁵ Britta Nielsen: »Slaget om historie«, Jyllands-Posten 23. august 1981.

¹¹⁶ Den konservative pressetjeneste: Pressemeddelelse den 25. august 1981 – med »Forslag til vejledende læseplan for faget historie i folkeskolen«.

¹¹⁷ Søren Krarup: »Historiens mening«, Jyllands-Posten 30. august 1981.

På denne baggrund optrådte Vagn Oluf Nielsen – under overskriften »En ‘bagmand’ taler ud« – noget defensivt, selv om han offentligt havde tilsluttet sig Tjørnehøjs historiesyn tilbage i den store avisdebat i 1978. Han afviste nu blankt marxisme-anklagerne med: »at de klassiske marxistiske begreber som produktionsmåde, produktivkræfter, produktionsforhold, overbygning, klassekamp, udbytning og dialektik overhovedet ikke er nævnt i ministeriets vejledende forslag til læseplan.«¹¹⁸ I stedet var læseplansudvalgets store inspirationskilde mht. det kontroversielle begreb ‘samfundstype’ syvbindsværket ‘Dansk Socialhistorie’, der også indeholdt dette begreb. Så hele debatten hvilede ganske enkelt på en misforståelse ...

DH’s talsmænd var påfaldende tavse i debatten. Årsagen kan være, at man bevidst ønskede at følge en ligge død-taktik, for i generalforsamlingsberetningen af maj 1982 hed det herom: »Bestyrelsen har dog ikke deltaget i den omfattende debat, der har løbet i forskellige dagblade om den vejledende læseplan, historiesyn m.m., men har ud fra erkendelsen af, at det kunne udarte sig til en for foreningen uhensigtsmæssig polemik, foretrukket at anvende *Historie & Samtidsorientering* og andre faglige blade som vores forum.«¹¹⁹

Skaden var dog sket. Kort efter sommerferien 1982 holdt Schlüter sin trontale, hvori *Historie 1981*’s endeligt blev varslet. Det var et bemærkelsesværdigt efterspil, at Vagn Oluf Nielsen uden for offentlighedens søgelys i sit foredrag på den første nordiske konference om historiedidaktik i december 1982 fandt det meningsfuldt – mens *Historie 1981* stadig var gældende – at efterlyse komparative studier af historieundervisningen i DDR og Danmark som to principielt sammenlignelige størrelser: »Det kunne naturligvis være givende undervejs at foretage en sammenligning med historieundervisningen i andre lande, f.eks. de øvrige nordiske lande eller lande med et helt andet politisk og økonomisk system, f.eks. DDR, men en sådan komparativ undersøgelse kan evt. komme i forlængelse af danske forhold«.¹²⁰

Konklusion

Faghæftet *Historie 1981* med dets fokus på undervisning i *samfundstyper* og *historiesyn* markerer kulminationen på en udvikling i det undervisningsteoretiske miljø omkring Dansk Historielærerforening og Lærertøjhøjskolen. Isoleret betragtet er det for så vidt rigtigt, at læseplanen ikke

¹¹⁸ Vagn Oluf Nielsen: »En ‘bagmand’ taler ud«, Jyllands-Posten 9. september 1981.

¹¹⁹ »Beretning for året 1981-82«, *Historie og Samtidsorientering* nr. 2, 1982, s. 99.

¹²⁰ Vagn Oluf Nielsen: »Historieundervisningens historie som forskningsemne«, i: *Historiedidaktik i Norden*, red. Magne Angvik m.fl., Bergen 1983, s. 70.

i sig selv tog entydigt parti for marxismen. Alligevel tog mange af deltagerne i debatten det for givet, at det var marxismens præmisser, som lå til grund for læseplanen med dens enkle inddeling i materialistiske og idealistiske historiesyn.

Ganske vist afviste arbejdsgruppens primus motor DLH-lektor Vagn Oluf Nielsen dagen derpå pure, at noget sådant var tilfældet. Men nærlæses hans egne, DH-formand Ole Sørensen og LO-konsulent Henning Tjørnehøjs skrivelser fra især tiden kort forud for læseplansarbejdets start, er der ingen tvivl om, at de alle arbejdede inden for en marxistisk teoretisk ramme. Sigende herom er Vagn Oluf Niensens skolebogsudgivelse *Hvad bestemmer historiens gang? Den materialistiske historieopfattelse*, der netop i 1981 udkom i andet oplag, nu med en ændret undertitel tilpasset det nye faghæftes terminologi – og hvori eleverne efter en introduktion til marxistiske grundbegreber opfordredes til at opstille prognoser for samfundsudviklingen 10-20 år ud i fremtiden. I Vagn Oluf Nielsen skolebog såvel som i indlæg i historielærerforeningens medlemsblad havde man stor gavn af skolebogssystemer fra DDR. Ligeledes efterlystes blandt ledende DLH-historiedidaktikere yderligere studier i teoriudviklingen i de socialistiske lande.

På den baggrund er det egentlig ikke overraskende, at formanden for DKP's uddannelsespolitiske udvalg gav læseplanen en overstrømmende positiv modtagelse i sin anmeldelse af den i Land og Folk allerede dagen efter, den var underskrevet. VS's uddannelsesordfører Steen Folkes pessimisme under læseplansarbejdets tidlige fase var til gengæld blevet gjort grundigt til skamme, for han havde oprindeligt anset det for ganske utænkeligt, at historiesyn sådan ville få lov at komme i forgrunden i det borgerlige uddannelsessystem. Undervejs var man i historiemiljøet da også tydeligvis klar over, at det gjaldt om at »ligge død«, for som det fremgår af generalforsamlingsberetningen 1981-82, havde man internt i bestyrelsen – pudsigt nok for en faglig forening – besluttet ikke at deltage i den offentlige debat, da dette kun kunne skade foreningens linje og faghæftets sag.

Set i det lidt større perspektiv er det imidlertid ligeså bemærkelsesværdigt, hvor hurtigt samfundsrelevansen, samtids- og fremtidsorienteringen vandt frem. Så sent som i 1973 havde DLH-DH i et fælles udspil fremhævet, at fremtiden principielt ikke var en del af det faglige arbejdsfelt, derefter formulerede den ledende DLH-didaktiker Sødning Jensen så sin historisk-utopiske materialisme i 1978 – og fra 1994 stod fremtiden pludselig skrevet ind som genstandsfelt med det nye fagformål, som havde 'historiebevidsthed' som nøglebegreb. Men det er en anden historie, som ikke skal foregribes her.

SUMMARY

The Culmination of Marxism in Danish Schools and the Debate on the Instruction Guide "History 1981"

In the autumn of 1971 work was begun on a new official Danish instruction guide for teaching the subject of history in the Danish primary schools. The goal description and curriculum of the then current guide, dating from 1960, had been criticized, especially for the preponderance allotted Danish history, an overly chronological approach, and a view of world history seen from Denmark as the focal point. It was asked how such a guide could still be imposed on the municipal schools at the beginning of the 1970s after a decade of change attesting to the infeasibility of continuing a common commitment to a cultural heritage. Trend-setting circles in the field of education tended, in any case, to raise the question in such terms.

The debate was still going on at the end of the 1970s, when work commenced on yet another new instruction guide, and from this emerged a new subject instruction guide entitled History 1981. The elaboration of this guide, however, marked a radical change: controversial key concepts such as view of history and types of society moved to the foreground. These concepts, especially around the time of the guide's publication in 1981, led to accusations of built-in crypto-Marxism. The crucial argument was that it was characteristic of Marxism to operate with such a rigid and simplistic approach to history as exhibited in the key concepts of the guide. Faced with these accusations of indoctrination, the principal theoretician of the project, Vagn Oluf Nielsen, lector in History at the Superior Teachers' College, vigorously retorted that the sources of inspiration for the project were of an entirely different kind. Nevertheless, after a conservative-liberal coalition government came to power in 1982, the new Minister of Education, Bertel Haarder, set about replacing the 1981 guide with a new one, History 1984.

In the present study's treatment of the professional and public debates from 1978 to 1981 on the origins, development and frame of interpretation of History 1981 the following questions are posed: What precisely were the positions of the debate's leading participants regarding the 'view of history' approach before work on the guide began in the autumn of 1979? How were their views represented in the elaboration of the guide and subsequently presented during the hearings phase, when the work was completed in December 1980? Finally, was there a difference in the way the results were presented internally among professionals and externally to the general public? The study's conclusions for the most part support the criticism levelled against History 1981.

Translated by Michael Wolfe